

L'ESPOLI FRANQUISTA ALS ATENEUS

DOSSIER DE PREMSA

Un projecte de:

Federació d'Ateneus
de Catalunya

Amb la col·laboració de:

Generalitat
de Catalunya

Diputació
Barcelona

ÍNDIX

PRESENTACIÓ	3
ACCIONS	4
Estudi de Neus Moran.....	4
Exposició: “ <i>Quan s’enduen el país: L’espoli franquista als ateneus de Catalunya</i> ”	5
Esmena a la Llei de Memòria Democràtica.....	6
Taula Rodona amb els partits polítics	7
Reportatge TV3	8
Presentació del llibre de Neus Moran.....	9
CALENDARI DEL PROJECTE	10
Dates rellevants.....	10
Recorregut Exposició.....	10
LA FEDERACIÓ D’ATENEUS DE CATALUNYA	12

PRESENTACIÓ

Què és?

La **Federació d'Ateneus** va posar en marxa l'any 2019 un **projecte per donar a conèixer l'espoli al qual el franquisme va sotmetre als ateneus**, així com la dura realitat de què, en molts casos, aquestes **pèrdues encara no han estat reparades** per part de l'Estat.

A principis de segle el moviment obrer i associatiu català estava més viu que mai. Davant els buits estatals s'havia anat posicionant com a garant de l'ensenyament popular, alternativa de protecció social i impulsor del fet humanístic i lliurepensador al llarg del país. Entorn dels ateneus, i d'altres associacions similars, es va anar organitzant tota una xarxa d'espais promotors d'activitats polítiques, socials i culturals, de foment de la salut i l'esport... llocs de trobada i de sociabilitat popular que el règim dictatorial va aniquilar.

L'espoli fou un mecanisme repressiu de primer ordre on convergien la voluntat política de castigar als enemics, el propòsit de desmantellar el teixit associatiu català, i el de buscar el benefici econòmic dels afectes al Movimiento. Un saqueig metòdic i ben planificat que Neus Moran ha establert, de moment, en **l'espoli de 298 propietats immobles pertanyents a 232 entitats** diferents. Aquest estudi, promocionat per la FAC, va ser l'inici del camí per donar a conèixer aquesta realitat i per començar a reclamar-ne solucions.

Objectius del projecte

L'origen d'aquest projecte es troba en el manifest signat l'any 2014 a l'Ateneu Barcelonès per entitats afectades pel règim franquista. Allà es defensava el paper preponderant que el moviment associatiu català va tenir en l'àmbit sociocultural abans de l'espoli franquista, així com la necessitat d'una reparació per part de l'Estat, que ni tan sols amb la Transició va atendre adequadament a les demandes de reparació.

El principal propòsit de la Federació, però, **no és només la recuperació dels béns requisats pel franquisme**, sinó que **es busca també el reconeixement explícit de la injustícia per part de l'Estat**. L'últim pas d'aquest llarg camí ha estat portar el tema al Congrés. Arran del debat entorn la nova Llei de Memòria Democràtica **la FAC ha impulsat una esmena d'addició reclamant la devolució dels béns i drets confiscats als ateneus** pel franquisme. Segons el president de la FAC, Pep Morella, "la nova Llei té el deure de facilitar instruments perquè finalitzi el càstig col·lectiu que ha representat privar els ateneus de les seues i recursos."

ACCIONS

Estudi de Neus Moran

L'estudi històric realitzat per **Neus Moran**, doctora en història contemporània, va ser el primer pas a seguir quan la **Federació d'Ateneus de Catalunya (FAC)** va posar en marxa l'any 2019 un **projecte per donar a conèixer l'espoli al qual el franquisme va sotmetre als ateneus**.

L'estudi aprofundeix en les motivacions ideològiques, polítiques i econòmiques darrere l'espoli, i per primera vegada posa xifres a aquest fet tan tràgic. Un saqueig metòdic i ben planificat de **298 propietats immobles pertanyents a 232 entitats** diferents que, un cop decomissades, van passar al patrimoni del nou Estat a partir de 1939 a través de les lleis de "*Responsabilidades políticas*" i "*Sobre bienes de antiguas sindicatos marxistas y anarquistas*".

També va deixar palesa la dura realitat de què, en molts casos, aquestes **pèrdues encara no han estat reparades** per part de l'Estat, que manté la propietat de molts d'aquests immobles. En aquest sentit, l'estudi va despertar preguntes ("*Per què no s'ha efectuat el retorn de les propietats immobles?*" / "*Per què l'Estat no ha respectat els convenis internacionals que ha signat amb relació al retorn de les propietats als damnificats?*"), i l'interès de la FAC per difondre el cas i aconseguir-ne les respostes.

PER MÉS INFORMACIÓ SOBRE L'ESTUDI
DE NEUS MORAN I LA SEVA
PRESENTACIÓ:

[ENLLAÇ](#)

Exposició: “*Quan s’enduen el país: L’espoli franquista als ateneus de Catalunya*”

Conjuntament amb el magazín “*La Mira*”, i partint de l’estudi de Neus Moran, la FAC va dissenyar l’exposició “*Quan s’enduen el país: L’espoli franquista als ateneus de Catalunya*”. Inaugurada el **15 de gener de 2020** i encara en actiu, l’exposició va ser l’inici del camí per donar a conèixer aquesta realitat i aconseguir difondre-la per tot el territori català a través dels ateneus del país.

PER MÉS INFORMACIÓ SOBRE
L’EXPOSICIÓ:

[ENLLAÇ](#)

Esmena a la Llei de Memòria Democràtica

El **28 d'octubre de 2021** els grups parlamentaris catalans al Congrés –**ERC, Junts per Catalunya, el PDECat i la CUP**, juntament amb EH Bildu i el BNG- van presentar una esmena d'addició a la “*Llei de Memòria Democràtica*”. Una esmena que comptava amb el **suport i l'impuls de la Federació d'Ateneus de Catalunya**.

Amb aquesta iniciativa la FAC busca aconseguir **la devolució dels béns i drets** de les més de 200 entitats que Neus Moran assenyalava com a víctimes de l'espòli franquista. La disposició XX sobre “*Béns i drets confiscats als Ateneus, Cooperatives i Associacions*” diu que “*L'Estat restituirà en els termes establerts per la present llei els béns immobles i drets de contingut patrimonial [...] que els van ser confiscats en aplicació del decret del 13 de setembre del 1936, de la llei del 9 de febrer del 1939 de Responsabilitats Polítiques i la llei del 23 de setembre del 1939 sobre béns dels antics sindicats marxistes i anarquistes.*”.

A més, **l'esmena demana que l'Estat restitueixi o compensi als ateneus els béns de caràcter històric-artístic inventariables dels que van ser privats**, com són obres d'art o els documents dels seus arxius. I afegeix que, si els béns o drets espoliats no poguessin ser retornats, l'Estat compensarà pecuniàriament el seu valor, degudament actualitzat.

Entre els antecedents esgrimits a l'hora d'impulsar l'esmena es pren com a referència la **Resolució 60/147 de 16 de desembre de l'any 2005 de l'Assemblea General de les Nacions Unides** -subscrita per Espanya-, que assenyalava que “*la restitució, sempre que sigui possible, ha de tornar la víctima a la situació anterior a la violació manifesta de les normes internacionals de drets*” i adverteix que la devolució ha de ser integral.

Pep Morella, president de la Federació, adverteix que “*no és casual que els ateneus hagin sobreviscut a la dictadura, tenim una capacitat de resistència i adaptació extremadament alta, i és per això que continuarem lluitant perquè totes aquelles entitats que van ser espoliades recuperin el seu patrimoni*”.

TEXT COMPLERT DE L'ESMENA A LA LLEI
DE MEMÒRIA DEMOCRÀTICA:

[ENLLAÇ](#)

Taula Rodona amb els partits polítics

El **16 de desembre de 2021** es va celebrar la **taula rodona** de partits polítics: *“L'espoli franquista als ateneus”*. Un debat **a raó de l'esmena a la Llei de Memòria Democràtica** impulsada per la **Federació d'Ateneus al Congrés**.

Per a la FAC, la presentació de l'esmena, que busca la reparació moral i material de les entitats

espoliades, no va ser el final sinó l'inici del camí. Era de vital importància donar veu als ateneus afectats i posar de nou sobre la taula del debat públic la realitat silenciada de l'espoli. Aquesta taula rodona amb els principals partits polítics catalans en va ser el primer exemple.

El debat, conduït pel periodista de TV3 **Toni d'Armengol**, va comptar amb la participació de tres dels partits firmants de l'esmena (**ERC, Junts, CUP**) i de **Catalunya en Comú**, que va acceptar la invitació tot i no ser firmant i, al llarg del debat, **va acabar fent públic el seu suport**.

Ponents

Montserrat Vinyets, diputada de la CUP al Parlament de Catalunya.

Josep Pagès, diputat de Junts per Catalunya al Congrés de Diputats i professor de Dret Constitucional.

Manuel Pérez, president de la Comissió Sectorial Nacional de Memòria i reparació d'ERC.

Ramón Arnabat, historiador i membre de l'executiva de Catalunya en Comú.

PER MÉS INFORMACIÓ SOBRE LA TAULA
RODONA DE PARTITS POLÍTICS:

ENLLAÇ

Reportatge TV3

El **6 de gener de 2022** es va emetre a **TV3** un **reportatge sobre l'espoli i la censura que van patir els ateneus durant el franquisme**, i com, en molts casos, els seus efectes encara perviuen avui dia.

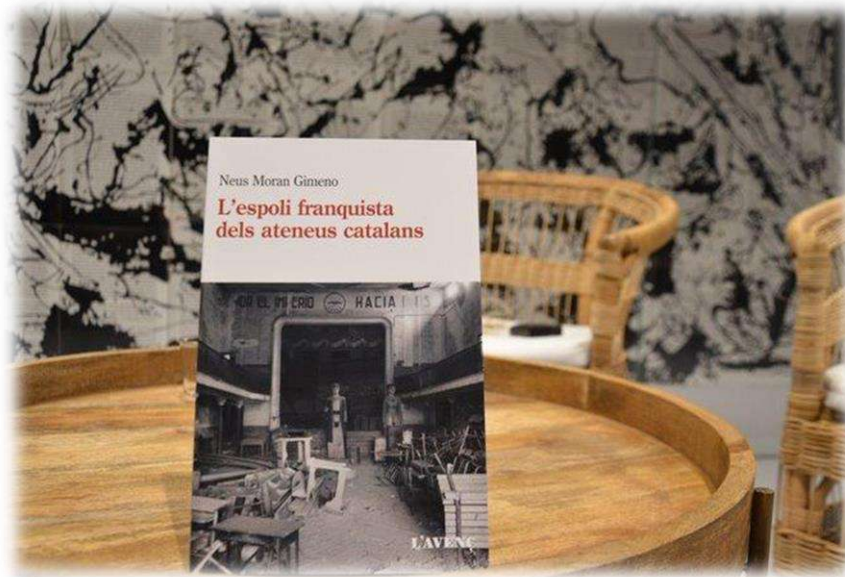
El reportatge va comptar amb l'impuls i la col·laboració de la **Federació d'Ateneus**, que va facilitar-ne la informació gràcies al projecte de "L'espoli franquista" en el que està treballant des de 2019. Tanmateix, va comptar amb la col·laboració de la **Societat Coral Obrera La Glòria Sentmenatencs**, un cas majoritàriament d'èxit i de recuperació, i del **Centre Obrer Instructiu d'Unió Republicana de Cervera**, que lluita per recuperar el seu patrimoni. Una forma única d'apropar-se al tan vigent problema de l'espoli a través de dos casos reals.

REPORTATGE DE TV3:

[ENLLAÇ](#)

Presentació del llibre de Neus Moran

El **17 de gener de 2022**, a la **Llibreria Ona de Barcelona**, va tenir lloc la presentació del llibre "[*L'espoli franquista dels ateneus catalans \(1939-1984\)*](#)", de mans de **Neus Moran**, autora del llibre i doctora en història contemporània, i **Montserrat Duch**, catedràtica d'història contemporània de la URV.

L'estudi, publicat per l'editorial **L'Avenç** i que ha comptat amb l'impuls i la col·laboració de la **Federació d'Ateneus**, descriu el funcionament i les motivacions rere la repressió franquista a Catalunya a través d'una de les seves cares més desconegudes: la requisita patrimonial al moviment associatiu i obrer. Moran explica com l'espoli fou un mecanisme repressiu de primer ordre, en què convergien la voluntat política de castigar als enemics ideològics i d'esborrar els llaços socioculturals del país amb l'interès econòmic dels afectes al Movimiento. Un saqueig metòdic i ben planificat de **298 propietats immobles pertanyents a 232 entitats** diferents que, un cop decomissades, van passar al patrimoni del nou Estat.

Aquest procés queda clarament explicat en el llibre a través d'un **anàlisi de cas on Moran ressegueix la història d'un conjunt d'ateneus**, tant casos d'èxit i de recuperació com casos d'entitats que encara avui estan lluitant per recuperar el seu patrimoni, tots ells actuals membres de la Federació d'Ateneus de Catalunya.

PER MÉS INFORMACIÓ SOBRE LA
PRESENTACIÓ DEL LLIBRE DE NEUS
MORAN:

ENLLAÇ

CALENDARI DEL PROJECTE

Dates rellevants

17 de gener – Presentació del llibre “L’espoli franquista dels ateneus catalans (1939-1984)” de Neus Moran a Barcelona, amb la participació de Montserrat Duch, Catedràtica d’Història Contemporània de la URV.

8 de febrer – Presentació del llibre “L’espoli franquista dels ateneus catalans (1939-1984)” de Neus Moran a Girona, amb la participació de Joaquim Nadal, Catedràtica d’Història Contemporània de la UdG i exalcalde de la ciutat.

1 de març – Taula rodona amb experts en història democràtica i, molt especialment, en el moviment associatiu cultural víctima de l’espoli franquista. A l’Ateneu Barcelonès.

Recorregut Exposició

EXPO 1:

Centre, Ateneu Democràtic i Progressista de Caldes de Montbui / Del 30 de gener al 20 de febrer de 2022

- Exposició
- Presentació amb Neus Moran – 13 de febrer

Trobada Nacional d’Ateneus – Llorenç del Penedès / Del 28 al 29 de maig de 2022

- Exposició

Cicle Ponent

Comú de Particulars de la Pobla de Segur / Del 9 al 24 d’abril de 2022

- Exposició
- Presentació amb Neus Moran – 16 d’abril

Casal Cultural de Tremp / De l’1 al 22 de maig de 2022

- Exposició

Centre Obrer Republicà de Cervera / Juny 2022

- Exposició
- Presentació

Consell Cultural de les Valls d'Àneu / Juliol-Agost 2022

- Exposició

Ateneu i Centre Catòlic de Guissona / Setembre 2022

- Exposició

Societat Ateneu de Tàrraga / Octubre 2022

- Exposició
- Presentació

Ateneu Popular de Ponent de Lleida / Novembre 2022

- Exposició
- Presentació

Casino de la Granadella / Desembre 2022

- Exposició

EXPO 2:**Jornades Recercat – Igualada / De l'1 al 15 de maig de 2022**

- Exposició

Ateneu Santfeliuenc – Sant Feliu de Llobregat / Del 21 de maig al 5 de juny de 2022

- Exposició

LA FEDERACIÓ D'ATENEUS DE CATALUNYA

La Federació d'Ateneus de Catalunya es va crear l'any 1983 i **acull al voltant de 180 entitats culturals de tot Catalunya**. Un col·lectiu de diferents associacions privades amb vocació de servei públic que, amb diferents denominacions, treballen amb un mateix objectiu per les persones i la societat catalana, dinamitzant el poble o ciutat de què en formen part mitjançant l'organització d'activitats socioculturals i esportives des del voluntariat.

Paral·lelament fa de pont entre les entitats i les administracions i programa activitats de caire formatiu i lúdic per reforçar el treball en xarxa de totes les associacions culturals d'arreu del país.

93 268 81 30
ateneus@ateneus.cat
www.ateneus.cat
Plaça Víctor Balaguer, 5, 1r
08003 Barcelona